

โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการจิตตปัญญาศึกษา
ดร.พงษ์ธร ตันติฤทธิศักดิ์ ดร.จิรัชฎาภรณ์ พงศ์ภาคีเยียร (นักวิจัยร่วม)

โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการจิตตปัญญาศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาองค์ความรู้การจัดการเรียนการสอนแบบจิตตปัญญาศึกษาในอุดมศึกษา โดยทดลองใช้โมเดล “จิตตปัญญาพฤษกา” ซึ่งเป็นผลจากการโครงการวิจัยสำรวจพรมแดนความรู้จิตตปัญญาศึกษา (2551) โมเดลนี้แสดงคุณลักษณะและความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบจิตตปัญญาศึกษาในรูปแบบของส่วนต่างๆ ของต้นไม้ คำถามวิจัย 2 ข้อของโครงการ ได้แก่ 1) การประยุกต์โมเดล “จิตตปัญญาพฤษกา” ในระดับอุดมศึกษาควรมีกระบวนการอย่างไร 2) การจัดการเรียนการสอนแนวจิตตปัญญาศึกษามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน (Transformation) ของผู้เรียนหรือไม่ อย่างไร

โครงการเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสาน คือ การวิจัยเอกสารและทบทวนวรรณกรรม การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ตามวงจรปฏิบัติการ-การสะท้อน (Action-Reflection) ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Acting) การสังเกต (Observing) และการสะท้อน (Reflecting) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การเขียนบทกวี และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม ในกรณีศึกษาชั้นเรียนสองแห่ง คือ ในคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ระยะเวลาการศึกษาคือในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551

ผลการวิจัย พบว่า จิตตปัญญาพฤษกา สามารถเป็นโมเดลที่มีประโยชน์ในการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวจิตตปัญญาศึกษา เพราะช่วยให้ผู้สอนมีฐานคิด (Conceptual Basis) และแนวทาง (Guideline) ในการเข้าใจ วางแผน เตรียมการ ดำเนินการ และประเมินชั้นเรียน

กระบวนการเรียนรู้แนวจิตตปัญญาศึกษาสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน (Transformation) ได้ ดูจากระดับของ คือ ปัญญา-ความรักความเมตตา โดยสัมพันธ์กับความสอดคล้องของสามเส้นทางการเรียนรู้ คือ เส้นทางการสะท้อน-ปรับบทเรียน และเส้นทางการเรียนรู้ของผู้เรียน

และ หัวใจของกระบวนการเรียนรู้แนวจิตตปัญญาศึกษา อยู่ที่การสร้างเหตุของการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน คือ การมีสติระลึกได้รู้เนื้อรู้ตัวอยู่เสมอ รู้ว่ากระบวนการใดเหมาะกับตัวผู้เรียนเองและเหมาะกับชั้นเรียน มีความจดจ่อต่อเนื่องไม่ย่อท้อ เกิดความสุขรู้สึกดีทั้งก่อนระหว่างและหลังทำ ผ่อนคลาย มีใจตั้งมั่น และที่สำคัญคือไม่คาดหวัง

โครงการนี้มีข้อเสนอแนะว่าการขับเคลื่อนเรื่องจิตตปัญญาศึกษาในอุดมศึกษา ควรมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการเตรียมผู้สอน การส่งเสริมให้มีเครือข่ายของกัลยาณมิตรในการเรียนรู้ทั้งในและนอกชั้นเรียน การสนับสนุนจากหน่วยงาน และปรับระบบการประเมินทั้งในผู้เรียนและผู้สอนให้สนับสนุนการเรียนรู้ที่แท้จริง